

СЪВРЕМЕННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ И ТЯХНАТА РОЛЯ В (ЧУЖДО)ЕЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ ПРЕЗ ХХІ ВЕК

Георги Джумайов

Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ – БАН

Резюме. Статията представя някои от съвременните технологии и тяхната роля в (чуждо)езиковото обучение през ХХІ век. Основната цел е да се посочат начини как информационните и комуникационните технологии могат да съдействат за по-бързото и успешно усвояване на езика. Обърнато е специално внимание на компютърно подпомогнатото езиково обучение, на интернет технологиите и на езиковото обучение с помощта на мобилни устройства, защото имат съществено значение и влияние в създаването на учебните системи по (чужд) език, в подготовката на преподавателите по (чужд) език и в (чуждо)езиковото обучение, като цяло.

Ключови думи: CALL; MALL; уеб; мобилно обучение; дистанционно обучение с присъствени срещи; добавена реалност

1. Съвременните технологии и чуждоезиковото обучение

Живеем в информационно общество, в което постоянно нараства дигиталната грамотност и поради това е необходимо да се прилагат новите информационни и комуникационни технологии за педагогически цели във всяка учебна дейност, като по този начин се стимулира използването на световната мрежа (Stoimenova, 2011: 20 – 28).

Естествено, информационните и комуникационните технологии навлизат активно и в езиковото обучение, като се превръщат в съществен елемент на учебната среда.

Наличната и достъпна информация и съвременните технологии за нейното съхранение, обработване и предаване са определящи за ефективността на преподаването и ученето.

Невинаги, когато умеем да използваме техниката обаче, означава, че можем да я интегрираме в обучението и преподаването на (чужд) език. Почти всички обучавани разполагат с необходимата техника – смартфони, таблети и компютри. Случва се учениците да са по-запознати от преподавателите и да

използват по-умело компютърните технологии. Имаме ли обаче подготвени специалисти в тази насока, които да обучат следващите поколения учители, за да участват активно в българското образование и да бъдат достатъчно способни да работят с технологично грамотните си ученици? За съжаление, в България потенциалът на компютърните технологии за ефективно трансформиране на обучението все още е недостатъчно използван.

Компютърните технологии играят съществена роля в създаването на учебните системи по чужд език, в подготовката на преподавателите по (чужд) език и в (чуждо)езиковото обучение, като цяло.

Съвременните ученици са израснали в средата на съвременните технологии. Някои изследователи ги наричат *дигитални нативи*, тъй като владеят „езика“ на компютрите като роден.

Терминът *дигитални нативи* е създаден от Марк Пренски (Prensky, 2001: 1 – 6), за да опише хората, израснали в ерата на компютрите и интернет, като го противопоставя на термина *дигитални имигранти*, описващ тези, които възприемат новите технологии на по-късен етап в живота си. Идеята за *дигиталните нативи* води със себе си и ролята на технологиите в преподаването. Така както *дигиталните имигранти* страдат с технологиите, *дигиталните нативи* страдат без тях. Тази интерпретация би означавала, че преподаването без технологии е близко до това учащите се да функционират в непозната езикова среда, което би ги обрекло на провал (Miller, 2014: 50 – 51). Д. Тапскот (Tapscott, 2009: 18 – 20) отбелязва, че използването на технологиите за *дигиталните нативи* е естествено като дишането. *Дигиталното поколение* е неразделно от смартфоните, компютрите, видео игрите. Д. Робъртс, У. Фоер и В. Райдаут (Roberts, Foehr & Rideout, 2005: 15 – 25) твърдят, че днешните деца прекарват около или над 6 часа на ден пред телевизорите, видео игрите, интернет или друг тип медия. Това е повече от времето, прекарано с приятелите или в училище, и почти толкова дълго, колкото е времето, прекарано в сън. Докато завършат средното си образование, днешните учещи се ще са играли 5000 – 10 000 часа видео игри; ще са прекарвали 10 000 часа пред смартфоните и 20 000 часа в гледане на телевизия или клипчета в YouTube; ще са изгледали 500 000 реклами и ще са изпратили над 250 000 електронни съобщения, а ще са прекарвали едва 5000 часа в четене на книги (Prensky, 2001: 1 – 6).

Предвид всичко това, създателите на нови технологии в сферата на образованието търсят нови методи, за да обвържат образователното и интернет пространството, тъй като този нов тип обучаващи се разполагат със средства, за да обработват информацията много по-бързо от предишните поколения, и могат да използват разнообразни технологични иновации, за да подпомогнат обучението си.

Има различни образователни среди за обмен на информация и компютърни програми, които способстват научаването на нов език чрез възможностите,

които предлагат. Някои преподаватели в България вече използват виртуални платформи, напр. Moodle¹⁾, за да създават нови възможности за учениците да подготвят самостоятелните си задачи, както и за да получават обратна връзка за това, което са преподавали.

Включването на технологиите в съвременната класна стая е изключително важно за образователния процес и за бъдещето на обществото. Стратегиите за интегриране на технологии в час изискват хардуер или оборудване, от една страна, и софтуер или програми, от друга, създадени с цел да изпълняват различни функции. Всяко мобилно устройство днес разполага с такава комбинация от хардуер и софтуер. Понякога информацията се запазва на външни носители, като USB, CD, DVD. Все по-модерно обаче се оказва запазването на необходимата информация в онлайн пространство, т.нар. облак, където се използва софтуер за съхраняване на данните извън компютъра, на сървъри, до които имаме достъп чрез интернет.

Различният софтуер, използван в процеса на обучение, може да бъде групирен така:

- офис базиран софтуер, който изпълнява по-общии комуникационни цели, като обработка на документи, презентации и създаване на уебстраници;
- уеббазиран софтуер, който е създаден с по-общо предназначение, но може да се използва за обучение;
- приложения, специално създадени с цел езиково обучение.

Сред някои традиционалисти, или т.нар. *дигитални имигранти*, битува мнението, че за да научиш нещо, трябва да го направиш сам, без да разчиташ на външни ресурси. Това ограничава употребата на компютрите, за да се достигне до верния отговор по даден казус в класната стая. Но в реалния живот всеки има възможността да потърси информация в интернет и да се справи. Стигаме до парадокса, че в училище – мястото, което трябва да ни подготви за реалния живот, употребата на компютър може да се смята за преписване, а извън класната стая е нещо обичайно и разрешено, което помага на хората в работата.

Да знаеш къде да потърсиш информацията, която ти трябва, се смята за ключ към успеха. Глобалната мрежа прави достъпа до ресурси и помощ лесен. Електронните бази от данни са предпоставка за сигурно и продължително във времето съхранение на неограничено количество информация, което не изисква място, лесно се допълва, актуализира се и се поддържа без особени трудности. Технологиите премахват необходимостта да знаеш всичко, стига да умееш да откриеш информацията, която ти е нужна. Следователно технологиите и училищата се разминават в определението за това какво е да знаеш и да можеш.

Като обобщим казаното дотук, можем да заявим, че хората трябва да развиват нови умения за учене, а не да трупат фактологична информация безцелно.

В допълнение ще бъдат разгледани три основни средства за използване на съвременните технологии в езиковото обучение: компютрите, интернет и мобилните устройства.

2. Компютърно подпомогнато езиково обучение²⁾

Притегателната сила на новите технологии не е само в тяхната иновативност, а и в потенциалните възможности за повишаване на ефективността на ученето и преподаването.

Практиката за използването на технологии в езиковото обучение датира от 60-те години на ХХ век, позната под името *компютърно подпомогнато езиково обучение*. Според твърдение на Кен Бийти (Beatty, 2010: 20) първите програми за езиково обучение с помощта на компютър, създадени в три университета – Станфордския университет, Дартмутския университет и Университета в Есекс, се фокусират върху преподаването на руски език, въпреки че впоследствие се включват и други езици. В образованието са употребявани разнообразни технологии през годините. Дж. Сан и С. Уиндейт (Son & Windeatt, 2017: 1 – 18) посочват, че технологиите в образованието по принципи и езиковото обучение в частност сега се разглеждат като синоними с употребата на компютри [...].

К. Чапъл и Дж. Джеймисън (Chapelle & Jamieson, 2008: 7) посочват в свой труд за чуждоезиковото обучение, наречен *Съвети за преподаване на език с помощта на компютър*, следното: „Материалите, създадени за езиково обучение с помощта на компютър, предлагат на учащите се експлицитни инструкции, за да им помогнат със специфични познания и умения. Има представяне на граматични структури по начин, подобен на този, който може да се открие на граматичната страница на даден учебник, но в случая те са динамични. Може да включват анимации, за да се въведе дадена структура или да се правят упражнения с обратна връзка, което позволява на учениците да тестват своето разбиране на структурата“.

През последните години материалите, свързани с чуждоезиковото обучение с помощта на компютър, претърпяват значителни промени – от обикновени упражнения за попълване на празните полета се преминава към съвременни елементи – анимации, пълнометражни филмчета и видео материали, интерактивни ресурси, придружени със звук и картина.

Според доклад на Националния статистически институт (2017: 2) – *Основни резултати от изследването на информационното общество в домакинствата през 2017 година* – най-активни потребители на компютри са младежите на възраст между 16 и 24 години, като съответно 82.8 и 88.1% от тях използват компютър или интернет всеки ден или поне веднъж седмично³⁾.

Една голяма част от изброените по-долу учебни системи по английски език са придружени от компютърни и технологични ресурси. Те са и най-

често употребяваните към днешна дата: Headway (автори: Liz Soars, John Soars, Paul Hancock), English File (автори: Christina Latham-Koenig, Clive Oxenden), Solutions (автори: Paul A Davies, Tim Falla) на издателство „Оксфорд“; Live Beat (автори: Ingrid Freebairn, Jonathan Bygrave, Judy Copage, Liz Kilbey), Focus (автори: Sue Kay, Vaughan Jones), Cutting Edge (автори: Sarah Cunningham, Peter Moor, Araminta Crace, Jonathan Bygrave), New Total English (автори: Antonia Clare, Araminta Crace, Diane Hall, JJ Wilson), Speakout (автори: Antonia Clare, Frances Eales, JJ Wilson, Steve Oakes) на издателство „Пийърсън Лонгман“; Gateway (автор: David Spencer), English World (автори: Mary Bowen, Liz Hocking, Wendy Wren), Straightforward (автори: Philip Kerr, Lindsay Clandfield, Ceri Jones, Roy Norris, Jim Scrivener) на издателство „Макмилан“; Upload, Prime Time, Upstream (автори: Virginia Evans, Jenny Dooley) на издателство „Експрес Пъблишинг“.

Някои от най-често употребяваните учебни системи по испански език днес са: Embarque (автори: M. Alonso, R. Prieto), Vente (автори: F. Marín, R. Morales), Código ELE (автори: Á. Palomino, B. Doblás, O. Morales, A. Polo, R. Basiricó, J. M. Fernández, A. Jiménez) на издателство „Еделса“; Gente Joven (автори: Encina Alonso Arija, Matilde Martínez Sallés, Neus Sans Baulenas), Nos Vemos (автори: Eva María Lloret Ivorra, Rosa Ribas, Bibiana Wiener, Margarita Görrissen, Marianne Häuptle-Barceló, Pilar Pérez Cañizares), Aula Internacional (автори: Jaime Corpas, Eva García, Agustín Garmendia) на издателство „Дифузион“. Една значителна част от тях също разполагат с компютърен софтуер, подпомагащ усвояването на езика.

Употребата на компютър в съвременната класна стая следва да бъде неизменна част от образователния процес. Необходимо е да се използват и комуникативни учебни системи, които се придържат към правилото, че езикът трябва да бъде не само четен и писан, но и слушан и говорен. Освен с традиционните вече CD тези системи започват да се предлагат на пазара с DVD, интерактивен софтуер за бяла дъска и други съвременни компютърни технологии. Предвид това все повече издатели инвестират в разработването на компютърен софтуер, който „съживява“ процеса на преподаване. В допълнение, компютърните технологии мотивират и поддържат активността на учениците през целия учебен час, което улеснява работата на учителя и подпомага ученето.

3. Интернет технологии в подкрепа на езиковото обучение

В края на XX век CALL е смятан за важен педагогически способ. Това заедно с появата на интернет позволява създаването и промяната на различни уеб страници. Web 1.0 инструментите са статични в своето съдържание и потребителите са *зрители* на това съдържание (новинарски уебсайтове). Създаването на Web 1.0 води до появата на много безплатни уеббазирани материали за изучаване на различни езици в интернет (Alhamami, 2019: 11).

Появата на Web 2.0 инструментите позволява на потребители без никакви умения по програмиране да създават учебни ресурси, а това, от своя страна, неминуемо води и до нови методи и подходи, които използват технологии и се интегрират в чуждоезиковото обучение. Web 2.0 инструментите изграждат интерактивна среда на сътрудничество сред учениците и имат потенциала да популяризират езиковото обучение навсякъде и по всяко време. Обучаващите се имат постоянен достъп до учебния материал и могат да се упражняват многократно. Те имат възможност да отбелязват, да се абонират, да споделят, харесват или не харесват, коментират, улесняват създаването и разпространението на съдържанието за езиково обучение (Alhamami, 2019: 12).

Осен това Web 2.0 технологиите позволяват на учителите по-голям контрол върху материалите, използвани в час.

Докато Web 2.0 технологиите се фокусират предимно върху хората, Web 3.0 технологиите се фокусират върху интелигентната връзка между хора и машини. Web 3.0 технологиите могат да бъдат описани чрез следните пет характеристики⁴⁾.

1. *Семантична мрежа* – участва в подобряването на интернет технологиите за създаването, споделянето и свързването на съдържание чрез търсене и анализ не на цифри и ключови думи, а на способността да се разбира значението на думите.

2. *Изкуствен интелект* – чрез успешното комбиниране на способността да се разбира значението на думите и обработката на естествения език, компютрите могат да разпознават информацията като хората и да дават по-бързи и подходящи резултати.

3. *3D графики* – триизмерният дизайн се използва широко в уебсайтове и услуги в Web 3.0. Компютърните игри, електронната търговия и др. са примери, които използват 3D графика.

4. *Свързаност* – с Web 3.0 технологиите информацията е по-свързана благодарение на семантичните метаданни. Това, от своя страна, развива потребителското изживяване до друго ниво на свързаност, като се използва цялата налична информация.

5. *Всеобщност* – съдържанието е достъпно от множество приложения, всяко устройство е свързано в мрежата, а услугите могат да се използват навсякъде.

Съществуват спекулации, че Web 4.0 технологиите, или „интелигентната мрежа“ ще се развие между 2020 и 2030 година и че ще бъде толкова интелигентна, колкото и човешкия мозък⁵⁾.

Към момента мрежата е „емоционално“ неутрална, което означава, че не възприема усещането и емоциите на хората. С Web 5.0 технологиите обаче взаимодействието ще се превърне в ежедневен навик за много хора на базата на невротехнологиите. Учените смятат, че тази мрежа ще ко-

муникира с нас, както ние комуникираме помежду си, и затова я наричат „симбиотична мрежа“⁶⁾.

Интернет представлява значителен извор на ресурси на различни медии – видео, аудио и текстови. Има също и инструменти, които надграждат знания и умения. Едновременно с това често те са създадени така, че дават обратна безпристрастна връзка на потребителя. Това прави интернет технологиите необходим способ в образователната система. В интернет могат да бъдат използвани достоверни речници и корпуси, препоръчани от преподавателя и илюстриращи употребата на различни граматични, лексикални и фразеологични значения. Преподавателите трябва да усъвършенстват уменията си за подбор и комбиниране на подходящи ресурси в интернет, които са подходящи за конкретния преподаван материал и конкретните особености на учениците, на които се преподава. Това неминуемо ще допринесе за необходимия индивидуален подход към всеки ученик, което е нещо доста трудно постижимо в съвременната класна стая, в която учениците са достигнали различни нива на усвояване на езика. Като уникална платформа за учене, интернет ни снабдява с уебресурси, а границите на тяхната употреба в (чуждо)езиковото обучение се свеждат до уменията и креативността на учители и ученици да ги използват. Смело можем да заявим, че в наши дни, когато има липса или необходимост от нещо, се изобретяват технологии, които да преодолеят тази липса.

4. Езиково обучение с помощта на мобилни устройства⁷⁾

Езиковото обучение с помощта на мобилни устройства е наследник на езиковото обучение с помощта на компютър. Проучване отпреди четири години – през 2015 г., показва, че повече от 75% от американските тийнейджъри имат редовен персонален достъп до мобилно устройство, свързано с интернет, а 68% от тези 75% използват интернет ежедневно⁸⁾. С помощта на безжичната комуникация и мобилните устройства учениците могат да водят записки, да събират данни, да правят проучвания.

Актуалната ситуация в нашата страна е доста подобна на тази в Америка. Според информация от 2017 година на Националния статистически институт (2017: 1)⁹⁾ над 67% от домакинствата в България имат достъп до интернет, като той може да бъде осъществен чрез различни видове устройства – напр. настолен компютър, лаптоп, таблет, мобилен телефон или смартфон, игрова конзола, смарт телевизор, четец на електронни книги и други.

Благодарение на изключително бързия напредък на технологиите и появата на мобилни устройства, като смартфони, планшети, електронни четци и много други, всеки може да бъде онлайн където и когато пожелае. Всичко това дава мигновен достъп до редица приложения, които се използват от всички притежатели на смартфони. Р. Гангамаяран и М. Пасупати (Gangaiamaran &

Pasupathi, 2017: 11242 – 11251) посочват в своя статия, посветена на използването на мобилни приложения в езиковото обучение, че през 2015 година са изтеглени 25 милиарда приложения на мобилната операционна система на компанията Apple (iOS) и 50 милиарда приложения на Android.

Логично така се отварят вратите на един друг глобален, много по-възвущ свят за езиково обучение. Достъпът до мобилни устройства от страна на учениците е значителен, а в същото време се натъкваме на куриозната ситуация, че според Закона за предучилищното и училищното образование на Република България е забранено те да бъдат използвани в час¹⁰).

Според статия на Юлиан Арнаудов от 2019 година, базирана на изследване на мобилния оператор „Теленор“ сред потребителите на мобилни услуги през 2018 година¹¹), броят на притежателите на смартфони в страната се е удвоил през последните пет години. Пак там се посочва, че младежите между 15- и 25-годишна възраст са най-активни в онлайн потреблението през смартфоните си, 91% от децата между 7 и 14 години имат мобилен телефон, 88% от тези 91% притежават смартфон, а близо две трети от тях използват тези устройства за достъп до интернет.

Както изтъкнахме по-горе, все по-голяма част от издателите на помагала по чужд език разработват приложения за смартфони, електронни учебници и тетрадки, при които част или цялото съдържание на преподавания материал може да бъде изтеглено на мобилните устройства на всеки ученик. Ефективно е, ако заедно с добре структурирания и приятно илюстриран учебник по чужд език в употреба влязат например:

– YouTube – платформа за видео споделяне. Преподаващите чужд език или изучаващите такъв използват каналите на платформата, за да подпомогнат уменията си за слушане, за да подобрят произношението си или да усвоят някои граматични правила посредством споделените учебни видеа.

– Facebook – социална медия. Основно в обучението по чужд език се използват страниците или групите във Facebook, които са организирани около различни тематики и отговарят на необходимостта на заинтересования в дадена област човек. Много преподаватели по чужд език членуват в такива групи и обменят информация и идеи с колеги от различни центрове по света.

– Skype – приложение за изпращане на съобщения или провеждане на разговори, вкл. конферентни, с видео връзка. Често се използва при развитието на уменията за слушане, говорене и писане.

Както посочва Гари Мотграм (Motteram, 2017: 63 – 76), във всички тези онлайн пространства се наблюдава комбинация от средства за комуникация – видео, аудио, текст в диалог, емотикони.

Компютърните технологии придобиват все по-компактни размери и са все по-мобилни. Посочва се, че масовото навлизане на мобилните устройства (мобилни телефони, ултракомпактни преносими компютри) прави (уеббази-

раните) езикови приложения още по-привлекателни за огромен брой потребители (Коева, 2009: 54 – 75). Днес учениците са компютърно грамотни още от ранна детска възраст, тъй като са израснали в среда, в която дигиталните технологии са навсякъде около тях. Поради тези причини в момента преносимите устройства се превръщат в популярно средство за усвояване на знания и преподаване за тези, които са склонни да експериментират и да не вървят по утъпкани пътеки.

Г. Дудъни и Н. Хокли (Dudeny & Hockly, 2012: 533 – 542) предлагат технологични иновации, които ще повлияят на езиковото обучение – мобилното обучение (mobile learning), смесеното обучение (blended learning), обучението, базирано на игра, и обучението чрез добавената реалност (augmented reality). Мобилното обучение представлява един нов начин за непрекъснат достъп до учебното съдържание с помощта на мобилни телефони, лаптопи или таблети¹²). Смесеното обучение обединява онлайн дейности с традиционните дейности в класната стая¹³). Приложенията за обучение чрез добавена реалност предоставят нови начини за учене и преподаване, като приближават един към друг реалния и виртуалния свят¹⁴). Понастоящем обаче те са по-скоро налични инструменти, а не масово застъпени в практиката. Наскоро издателство „Експрес Пъблишинг“ успя да пусне на пазара учебна система по английски език за ученици в начален и прогимназиален етап iWonder (автори: Jenny Dooley, Bob Obee), която освен с добрата комбинация на печатен материал и дигитални ресурси разполага и с мобилно приложение за добавена реалност.

Не се знае по какъв начин занапред хората ще усвояват език с помощта на мобилни устройства, но със сигурност тези съвременни технологии биха били от полза и биха допринесли за чуждоезиковото обучение по един интерактивен и ефективен начин. Преподавателите по език днес разполагат с множество допълнителни материали в онлайн пространството, до които се достъпва чрез персонални кодове, получени от издателите на учебните системи. Можем да потвърдим, че мобилните устройства внасят интерактивност и динамичност в час и са средство на съвременните технологии, което би скъсило дистанцията между *дигиталните нативи* и *дигиталните имигранти* и би усъвършенствало процеса на учене и преподаване.

Обобщение

Новите технологии съвсем естествено навлизат в сферата на образованието и в процеса на обучението. Традиционните методи и начини на преподаване вече не са достатъчно ефективни в бързо променящото се информационно общество. Безспорно идеята за обучение, подпомогнато от съвременните технологии, е повече от необходима не само защото е актуална за модерното обучение, а и защото помага на хората да учат навсякъде, където поискат, и във времето, в което решат. Така се постига достъпност

на образованието, базирана на два принципа: свобода в пространството и свобода във времето.

Методологичните аспекти на интегриране на съвременните технологии в образователния контекст способстват създаването и развитието на нови методологии на обучение и образователни парадигми. Технологиите несъмнено улесняват учителите в преподаването, планирането и управлението на ресурсите, на класната стая и на поведението на учениците. Съвременните технологии осигуряват лесен и бърз достъп до съдържание и информация за всички участници в образователния процес.

БЕЛЕЖКИ

1. <https://moodle.org/>
2. Английският термин е Computer-Assisted Language Learning (CALL).
3. https://nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/ICT_hh2017_ZW9AP4W.pdf
4. <https://www.geeksforgeeks.org/web-1-0-web-2-0-and-web-3-0-with-their-difference/>
5. <https://carikesocial.wordpress.com/2017/03/15/the-world-wide-web-from-web-1-0-to-web-5-0/>
6. <https://flatworldbusiness.wordpress.com/flat-education/previously/web-1-0-vs-web-2-0-vs-web-3-0-a-bird-eye-on-the-definition/>
7. Английският термин е: Mobile-Assisted Language Learning (MALL)
8. <http://www.pewinternet.org/2015/04/09/teens-social-media-technology-2015/>
9. https://nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/ICT_hh2017_ZW9AP4W.pdf
10. Вж още https://www.mon.bg/upload/12190/zkn_PUObr_180717.pdf
11. Вж още <https://www.techtrends.bg/2019/02/22/telenor-smartphone-penetration-bg-2018/>
12. <https://www.easy-lms.com/knowledge-center/lms-knowledge-center/mobile-learning/item10388>
13. <https://www.teachthought.com/learning/the-definition-of-blended-learning/>
14. <https://interestingengineering.com/augmented-reality-the-future-of-education>

ЛИТЕРАТУРА

- Коева, С. (2009): Езикови ресурси и компютърни програми с приложение в лингвистичните изследвания. В: *Приложение на информационните технологии в работата на филолога и при изграждането на езикови ресурси*, 54 – 75. София: Архимед.
- Стоименова, Б. (2011): Използване възможностите на Web 2.0 за повишаване мотивацията на учениците към обучението в средното обра-

зование. *Електронно, дистанционно... или обучението на XXI век. Сборник научни доклади. Международна конференция*, София. 6 – 8 април 2011 г., 20 – 28.

REFERENCES

- Alhamami, M. Dr. (2019). *Directions to Digital Language Learning and Teaching (DLL&T)*. Middletown, DE.
- Beatty, K. (2010). *Teaching and Researching Computer-Assisted Language Learning*. Harlow: Pearson.
- Chapelle, C. & J. Jamieson. (2008). *Tips for Teaching with CALL. Practical Approaches to Computer-Assisted Language Learning*. New York: Pearson Education.
- Gangaiamaran, R. & M. Pasupathi. (2017). Review on Use of Mobile Apps for Language Learning. – B: *International Journal of Applied Engineering Research Volume 12*, Number 21, 11242 – 11251.
- Dudeny, G. & N. Hockly. (2012). ICT in ELT: How did we get here and where are we going? *ELT Journal*, 66(4), 533 – 542.
- Koeva, S. (2009). Ezikovi resursi i kompjutárni programi s priloženie v lingvističnite izsledvanija. – In: *Priloženie na informacionnite tehnologii v rabotata na filologa i pri izgraždaneto na ezikovi resursi*. 54 – 75. Sofia: Arhimed.
- Miller, M. (2014). *Minds Online. Teaching Effectively with Technology*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Motteram, G. (2017). Language Learning and Technology. A Thirty-Year Journey. – B: *Advances in Digital Language Learning and Teaching. Language Teacher Education and Technology. Approaches and Practices*, Под.ред. J. Son & S. Windeatt. New York: Bloomsbury Academic, 63 – 76.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. On the Horizon, 9(5), 1 – 6. <https://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf> (Page visited: 16 August 2017).
- Roberts, D. F., U.G. Foehr & V. Rideout. (2005). *Generation M: Media in the lives of 8 – 18 year-olds*. Menlo Park, CA: The Henry J. Kaiser Family Foundation.
- Son, J. & S. Windeatt. (2017). Teacher Training in Computer-Assisted Language Learning. Voices of Teacher Educators. – B: *Advances in Digital Language Learning and Teaching. Language Teacher Education and Technology. Approaches and Practices*, Под.ред. J. Son & S. Windeatt. New York: Bloomsbury Academic, 1 – 18.
- Stoimenova, B. (2011). Ispolzvane vǎzmožnostite na Web 2.0 za povišavane motivacijata na učenicite kǎm obučenieto v srednoto obrazovanie. – In:

Elektronno, distancionno ... ili obučenieto na XXI vek. International conference proceedings. Sofia. 6 – 8 April 2011, 20 – 28.
Tapscott, D. (2009). *Growing up digital: How the net generation is changing your world.* New York: McGraw-Hill.

MODERN TECHNOLOGIES AND THEIR ROLE IN (FOREIGN) LANGUAGE TRAINING IN THE 21ST CENTURY

Abstract. The article is based on modern technologies and their role in (foreign) language learning in the 21st century. The main objective is to identify ways in which information and communication technologies can facilitate the process of foreign language acquisition and make it faster and more successful. Particular attention has been paid to computer-assisted language learning, internet technologies and mobile-assisted language learning, as they are essential and influential in the creation of foreign language teaching systems, the preparation of (foreign) language teachers and (foreign) language training in general.

Keywords: CALL; MALL; Web; mobile learning; blended learning; augmented reality

✉ **Mr. Georgi Dzhumayov**

<https://orcid.org/0000-0003-4660-2923>

Institute for Bulgarian Language “Prof. Lyubomir Andreychin”

Bulgarian Academy of Sciences

52, Shipchenski Prohod Blvd., block 17

1113 Sofia, Bulgaria

E-mail: gdzhumayov@dcl.bas.bg